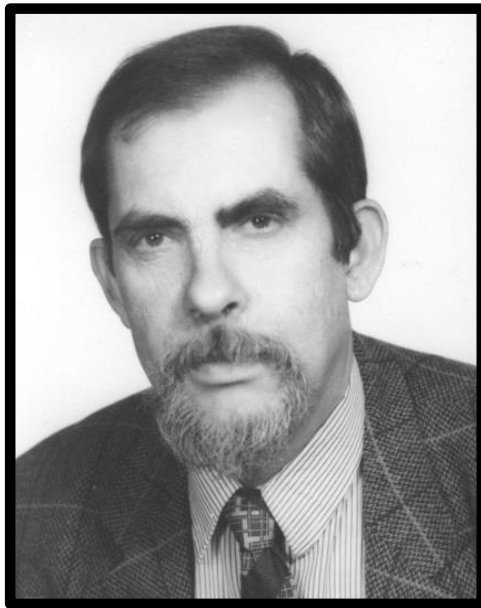

Tóth Álmos
(1944 –2023)

HADOBÁS SÁNDOR

Megrendülten vettük a szomorú hírt, hogy 2023. február 5-én, életének 79. évében elhunyt *Tóth Álmos* okleveles geológus, tudománytörténész. Búcsúztatása február 28-án volt a *Farkasréti temetőben*. Halála nagy veszteséget jelent a hazai földtani tudománytörténet számára. Személyében lapunk, a *Bányászattörténeti Közlemények* egyik legaktívabb szerzője távozott az élők sorából.

Tóth Álmos 1944. december 17-én született *Budapesten*, és a főváros polgára maradt élete végéig. A *Petőfi Gimnáziumban* érett-

ségizett 1963-ban. 1964-ben sikeresen felvételizett az *Eötvös Loránd Tudományegyetem* geológus szakára, ahol 1969-ben fejezte be tanulmányait. Diplomamunkájának címe: „*A Bükkábrány-emödi barnaköszén terület földtani és vízföldtani viszonyai.*” (Ekkor még csak kutatások folytak a később, 1985-ben megnyitott, ma is működő lignitbánya térségében.)

Szakmai munkásságát a *Bauxitkutató Vállalatnál* kezdte (1969-1979), ahol fokozatosan emelkedett a hivatali ranglétrán, míg végül csoportvezető geológus lett. 1979-től 1984-ig a *Magyar Állami Földtani Intézet* munkatársa, majd tudományos főmunkatársa volt. 1985 és 1990 között a *Magyar Alumíniumipari Tröszt* kutatási főgeológusa. Rövid ideig a korábbi *Bauxitkutató Vállalatból* alakult *Geoprospect Kft.* igazgató tanácsadója (1989). 1989-1990-ben az *Eötvös Loránd Geofizikai Intézet* tudományos főmunkatársa. Nyugalomba vonulása előtti utolsó munkahelyén, a *Magyar Geológiai Szolgálat Budapesti Területi Hivatalában* szakági főgeológusként tevékenykedett. Földtani szakértőként is kamatoztatta tudását. Érdeklődése azonban mindvégig megmaradt a bauxitkutatás és -termelés tárgykörében, publikációinak témája is döntő részében ehhez a szakterülethez kötődik.

Hivatali feladatai mellett egyre nagyobb érdeklődést tanúsított a földtani tudománytörténet iránt. Az 1990-es évek végétől jelentek meg ilyen jellegű tanulmányai, továbbá előadásokat tartott, konferenciákat szervezett, kiadványokat szerkesztett, ezek mellett aktívan részt vett a szakmai szervezetek munkájában. A *Magyarhoni Földtani Társulat Tudománytörténeti Szakosztályának* elnöki tisztségét is betöltötte.

Elsősorban a bauxit kutatásának és bányászatának múltja foglalkoztatta, de a geológia más területeit sem hagyta figyelmen kívül. Sok régi kéziratot és nyomtatott munkát emelt ki a feledés homályából, és ismertette vagy publikálta azokat. Ebben a tekintetben említhető például *Kacs Kovics Lajos* reformkori tanulmánya az alsó-magyarországi ércbányászatról, melynek újrakiadásához előszót írt, és több mint kétszáz lábjegyzetet készített annak érdekében, hogy az elavult szakkifejezéseket tartalmazó eredeti szöveg a mai olvasó számára is érthető legyen.

Sokat foglalkozott a neves elődök, közülük is elsősorban *Vadász Elemér* munkásságával. *Tóth Álmosnak* köszönhető, hogy a főként politikai okokból ma már nem nagyon emlegetett, de kiváló felkészültségű és maradandó értékű szakkönyveket publikáló tudós kéziratok hagyatékának egy része megmenekült a pusztulástól. Ebből az anyagból több érdekes tanulmány született. Részt vett a *Vadász Elemér* születésének 115. évfordulója alkalmából 2000-ben rendezett székesfehérvári emlékkonferencia szervezésében, és ő szerkesztette az ott elhangzott előadásokat tartalmazó kötetet is.

Az egyik kezdeményezője, majd szerkesztője és szerzője is volt a *Dénes György* (1923-2015) geográfust, történészt, nyelvészt 88. születésnapja alkalmából köszöntő kötetnek (Budapest, 2011).

Tanulmányai, régi dokumentumokat feltáró publikációi számos periodikában láttak napvilágot, amint azt szakirodalmi munkásságának alább olvasható válogatott bibliográfiája tanúsítja. Folyóiratunknak, a *Bányászattörténeti Közleményeknek* 2006. évi indulásától kezdve rendszeres közreműködője volt: az évek során 11 írástól olvashatták az érdeklődők a lap hasábjain.

Szakmai kiválóságán túl *Tóth Álmos* segítőkész jó barát, gondos családapa és három gyermekétől hét unokával rendelkező büszke nagypapa is volt. Gyakran látogatott *Svédországba*, ahol az egyik leánya él a családjával. Hazatérve mindig örömmel mesélt utazási tapasztalatairól.

Papp Gábor révén 2019-ben vált publikussá az alábbi érdekes történet, amely felidézi a *Természettudományi Múzeum Ásványtárának* az 1956-os forradalom és szabadságharc idején, a belövések miatt kialakult tűzvészben történt pusztulását:

„*Tóth Álmos még iskolás korában, az Ásványtár kiégetése után látogatta meg édesapjával Tokody László tárigazgatót, aki a gyűjtemény romjai közül „kibányászott” példányokat neki ajándékozta. Az egykori kisfiú az ásványok által felkeltett érdeklődése nyomán geológussá lett. Több évtized elteltével a féltve őrzött példányokat a következő gondolat jegyében visszaadta az Ásvány- és Kőzettárnak: Illő, hogy ismét a nemzeté legyenek, ahová Semsey Andor s más mecénások szánták.*” (A romokból kimentett ásványok ma a „*Memento 1956*” emlékvitrinben láthatók a múzeumban.) Az 1956-ban még

csak 11 éves kisfiú álmai valóra váltak: jeles geológus lett belőle, aki hivatását magas színvonalon művelte.

Mély megrendüléssel búcsúzunk *Tóth Álmostól*. Emlékét kegyelettel megőrizzük, szakmai örökségét ápoljuk és továbbadjuk. Fájó szívvel mondunk utolsó

Jó szerencsét!

Tóth Álmos szakirodalmi munkásságának válogatott bibliográfiája

- A bauxit előkutatási és prognózis program és végrehajtásának helyzete. = *A Magyar Állami Földtani Intézet évi jelentése*, 1981. 61-67. old. (Társszerző: Haas János.)
- Aluminit és basaluminit a csordakúti bauxitban. = *A Magyar Állami Földtani Intézet évi jelentése*, 1982. 1982 423-430. old. (Társszerzők: T. Gecse Éva, Popity József.)
- A Dunántúli-középhegység bauxitjainak ólomizotóp vizsgálata. = *A Magyar Állami Földtani Intézet évi jelentése*, 1983. 1983 111-116. old. Társszerzők: Viczián Miklós, Dudich Endre.)
- A Gerecse hegység délkeleti előterének eocén ősföldrajzi övezetei és kapcsolatuk a bauxitlepek elterjedésével. = *A Magyar Állami Földtani Intézet évi jelentése*, 1983. 1983 51-61. old.
- A nagygyházai előfordulás bauxitföldtani viszonyai, az érc minősége, szennyezőanyag-tartalma. = *Földtani Kutatás*, 1985. (28. évf.) 4. sz. 59-64. old. (Társszerzők: Szantner Ferenc, Horváth István, T. Gecse Éva.)
- A bauxit-előkutatási tevékenység 1980-85 között. = *Földtani Kutatás*, 1985. (28. évf.) 4. sz. 25-30. old. (Társszerzők: Haas János, Takács Péter.)
- Gondolatok a magyarországi bauxitprognózisról, s annak korszerűsítési lehetőségeiről. = *Földtani Kutatás*, 1990. (33. évf.) 1-2. sz. 53-56. old. (Társszerző: Haas János.)
- A megbízhatóság és a bányászati kockázat aktuális kérdései a bauxitkutatás és bauxitbányászat területén. = *Földtani Kutatás*, 1990. (33. évf.) 1-2. sz. 67-72. old. (Társszerző: Fodor Béla.)

- A Magyarhoni Földtani Társulat az "IKÉT" tagja. = *Földtani Kutatás*, 1997. (34. évf.) 4. sz. 25. old.
- Gánt, a magyar Les Baux. = *Földtani Kutatás*, 1998. (35. évf.) 3. sz. 31. old.
- Légi távérzékelés: a modern környezetgazdálkodás eszköze. = *Természet Világa. Természettudományi Közlöny*, 129. évf. 1998. Különszám 2. 50-52. old.
- Dr. Dénes György publikációinak jegyzéke. = *Karszt és Barlang*, 1999. 1–2. füz. 27-33. old.
- Mumifikálódott 1849-es hősi halottak az elaggott Vízakna sós bányavizében. = *Földtani Kutatás*, 1999. (36. évf.) 1. sz. 33. old.
- Bauxiteredésű vasdús kőzetek, hajdani vasbányák és kohók. = *Földtani Kutatás*, 1999. (36. évf.) 1. sz. 29-33. old.
- Beauxit, bauxit, wocheinit. = *Földtani Kutatás*, 1999. (36. évf.) 2. sz. 16-19. old.
- Különös földingások. = *Földtani Kutatás*, 1999. (36. évf.) 4. sz. 23-24. old.
- Korunk Orbán Balázsa. Gondolatszilánkok Dénes György szakmai munkásságáról. = *Karszt és Barlang*, 1999. 1–2. füz. 23-26. old.
- Báró Splény Béla (1819-1899), a XIX. század bányamérnök koronatanúja. = *Bányászati és Kohászati Lapok. Bányászat*, 2000. (133. évf.) 6. sz. 568-571. old.
- Délszláv területeken folyt korai bauxitkutatások néhány magyar vonatkozása. = *Földtani Kutatás*, 2000. (37. évf.) 4. sz. 25-27. old.
- Egy sajátos paleokarszt jelenség: dolomitfanglomerátum az ÉK dunántúli paleogénben. = *Karsztfejlődés*, V. Szombathely, 2000. 95-102. old.
- 150 éve született a hazai természetvédelem apostola Iglói Szontagh Tamás geológus. = *Földtani Kutatás*, 2001. (38. évf.) 2. sz. 39-40. old.
- Szontagh Tamás geológus 1879. évi javaslata magyarországi „geopark” létesítésére.* = *Természettudományos, műszaki és orvostudományi fejlődés a hosszú 19. században (a 2010. évi ankét anyaga).* = Budapest, 2011. Műszaki és Természettudományi Egyesületek Szövetsége Tudomány- és Technikatörténeti Bizottsága – Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala, 129-132. old.

- (Tanulmányok a természettudományok, a technika és az orvoslás történetéből.)
- Földtani ódonszágok.* Székesfehérvár, 2001. Magyar Alumíniumipari Múzeum, 118 old. (Tóth Álmos húsz, korábban megjelent tanulmányát tartalmazza.)
- A magyar bányászkodás emlékei a Kárpátok déli lejtőjén. = *Földtani Kutatás*, 2002. (39. évf.) 2. sz. 46-48. old.
- Vasércék a magyar karszton. = *Karsztfelődés VII.* Szombathely, 2002. 25-34. old.
- Föltáratlan földtudományi kéziratok közgyűjteményeinkben.* = *A természettudományok, a technika és az orvoslás történetének kutatása és a közgyűjtemények (a 2002. évi ankét anyaga)* = Budapest, 2003. Országos Műszaki Múzeum és a Műszaki és Természettudományi Egyesületek Szövetsége Tudomány- és Technikatörténeti Bizottsága, 147-151. old. (Tanulmányok a természettudományok, a technika és az orvoslás történetéből.)
- Új dokumentumok a demjéni kőolaj megismerésének korai szakaszából (1952-55). = *Földtani Kutatás*, 2004. (41. évf.) 2. sz. 26-30. old.
- Az Esmeretek Tára földtani képe.* = *Tudomány társadalmi megértése – A természettudományok, a technika és az orvoslás eredményeinek népszerűsítése Magyarországon az elmúlt évszázadokban (a 2003. évi ankét anyaga).* Budapest, 2004. Országos Műszaki Múzeum és a Műszaki és Természettudományi Egyesületek Szövetsége Tudomány- és Technikatörténeti Bizottsága, 73-78. old. (Tanulmányok a természettudományok, a technika és az orvoslás történetéből.)
- Almási Balogh Pál „geológiai indítványa”, valamint Almási Balogh Pál, Frivaldszky Imre és id. Schedius Lajos jelentése geológiai nevezetességek gyűjtéséről. = *Az Érc- és Ásványbányászati Múzeum Közleményei, I.* Rudabánya, 2004. 74-91. old.
- Régi barlangjárók a múlt időben. = *Karsztfelődés*, 2005. 10. köt. 29-33. old.
- „Földtani egypercesek” 'Geological short memos'. = *Földtani Kutatás*, 2005. (42. évf.) 3-4. sz. 90-95. old.

- A Gerecse-DK terület bauxittörténete 1987-ig. The bauxite research history of the south-eastern Gerecse up to 1987. = *Földtani Kutatás*, 2005. (42. évf.) 3-4. sz. 67-78. old.
- Vadász-Ljubimov írás az orosz bauxitokról, 1947-ből. = *Földtani Kutatás*, 2005. (42. évf.) 2. sz.
- Kacskovics Lajos, a földtudományok első akadémikusa. = *Bányászati és Kohászati Lapok. Bányászat*, 2006. (139. évf.) 4. sz. 40-42. old.
- Kacskovics Lajos emlékezete. = *Bányászati és Kohászati Lapok. Kőolaj és Földgáz*, 2006. (139. évf.) 4. sz. 40-42. old.
- Földvári Aladár bauxitos cselekedetei. = *Acta Geographica ac Geologica et Meteorologica Debrecina*. Geológia, geomorfológia, természetföldrajz sorozat, 2006. 1. köt. 14-16. old.
- Velty István, a „kutató”. (Fejezetek a magyar bauxitkutatás és -bányászat korai történetéből.) = *Bányászattörténeti Közlemények*, 2007. (2. évf.) 3. (1.) sz. 55. old.
- A Kárpát-medence ásványvizei V. nemzetközi tudományos konferencia. = *Hidrológiai Tájékoztató*, 2008. (48. évf.) 1. sz. 80. old.
- A Közhasznú Esmeretek Tára földtanról, bányászatról. = *Természet Világa. Természettudományi Közlöny*, 141. évf., 2010. 10. sz., 459-462. old.
- A bánya, 1908-1919. Egy hajdani bányászati szaklap emlékére. = *Bányászattörténeti Közlemények*, 11. (2011. 1.) sz. 46-63. old.
- Hóman Bálint 75 éve kapta meg a bányamérnöki tudományok tiszteletbeli doktora címet. = *Bányászati és Kohászati Lapok. Kohászat*, 2011. (144. évf.) 4. sz. 48-50. old.
- Nemrég előkerült bauxitszakértői jelentés Rozlozsnik Páltól. = *Bányászati és Kohászati Lapok. Bányászat*, 2011. (144. évf.) 2. sz. 26-27. old.
- Ötven év barátság. = Tóth Álmos – Bárth M. János: *Karszt, történelem, helynevek. Köszöntők és tanulmányok a 88 éves Dénes György tiszteletére*. Budapest, 2011. Meteor Természetbarát Turista Egyesület.
- 150 éve született Laczkó Dezső, a legendás pap-geológus. = *Honismeret*, 2011. (39. évf.) 6. sz. 12-14. old.

- „Teleki Géza részére moszkvai útja előtt.” = *Bányászattörténeti Közlemények*, 2012. (7. évf.) 13. (1.) sz. 33-42. old.
- A magyar bauxitprognózis kezdete. = *Bányászattörténeti Közlemények*, 2014. (9. évf.) 17. (1.) sz. 19-37. old.
- Vadász Elemér, a bauxit kutatója. = *Bányászattörténeti Közlemények*, 2015. (10. évf.) 19. (1.) sz. 85-103. old.
- Szovjet bauxit-szakértői jelentés 1955-ből. = *Bányászattörténeti Közlemények*, 2015. (10. évf.) 20. (2.) sz. 92-110. old.
- Báró Eötvös József és a Magyarhoni Földtani Társulat. = *Honismeret*, 2016. (44. évf.) 5. sz. 82-85. old.
- Az első magyar nyelvű, statisztikai szemléletű áttekintés Magyarország bányászatáról. = *Bányászattörténeti Közlemények*, 2016. (11. évf.) (22.) 2. sz. 107-132. old.
- Egy elfeledett magyar nyelvű bányászsegélyegyleti alapszabály a XVI. századból Felsőbányáról. = *Honismeret*, 2016. (44. évf.) 2. sz. 60-62. old.
- Szemelvények Vadász Elemér levelezéséből. = *Bányászattörténeti Közlemények*, 2016. (11. évf.) (21.) 1. sz. 98-109. old.
- Dénes György-emléktábla Bódvaszilason. = *Honismeret*, 2016. (44. évf.) 1. sz. 83-85. old. (Társszerzők: Hegedűs Gyula, Stieber József.)
- A bihari bauxit megismerésnek története (1913–1946). I. rész. = *Bányászattörténeti Közlemények*, 2017. (12. évf.) 1-2. (23-24.) sz. 60-85. old.
- A bihari bauxit megismerésének története (1913–1946). = *Bányászattörténeti Közlemények*, 13. évf. 2018. 1-2. (25-26.) sz. 48-70. old.
- Velty István, a veszprémi „bányapolgár”. = *Veszprémi Szemle*, 22. évf., 2020. 1. sz., 75–101. old.
- Eötvös Loránd mindenkié. = *Honismeret*, 2021. (49. évf.) 1. sz. 11-16. old.
- Emlékkönyv a magyar bauxitbányászatról. = *Bányászattörténeti Közlemények*, 16. évf., 2021. 1-2. (31-32.) sz., 138–141. old. (Könyvismertetés.)

T a r t a l o m

Tanulmányok, közlemények

- A rudabányai őskori rézbányászat kérdéséhez.
(*Hadobás Sándor*)3
- A kiskundorozsmai szablyamarkolatú kard az archeometriai vizsgálatok fókuszában. Készítéstechnológiai elemzés. (*Tóth Boglárka – Török Béla*)31
- A réz és ötvözeteinek jellemzői és főbb készítéstechnikai módszereinek bemutatása egy Árpád-kori ötvösműhely leletanyagának vizsgálatán keresztül. (*Polónyi Emese*)55
- Rézbánya ércbányái és kohóművei. (*Réthy Károly*)
Melléklet: A bányákban (K. Nagy Sándor)89
- Vasgyártás a gombaszögi völgyben. (*dr. Lőrincz Árpád*) 107

Archívum

- Dokumentumok az ormospusztai szénbányák drótkötélpályáinak építéséről (1912). (S. a. r. és közreadja
Hadobás Sándor) 120
- Újabb negyedszázadonkénti tallózás a Bányászati és Kohászati lapok kis híreiben. (1868-1998)
(Válogatta és közreadja: *Oláh Róbert*) 139

In memoriam

- Dr. Szalay Tibor (1933-2022). „A bányavirágok örök szerelmese”. (*Oláh Róbert*) 153
- Tóth Álmos (1945-2023). (*Hadobás Sándor*) 156

